

تاملی بر «نظارت بر سلامت» به عنوان رشته ایی دانشگاهی در مقطع کارشناسی ارشد: یافته های یک مطالعه تطبیقی

لیلا وفایی نژاد^{۱*}، حسن رضا زین آبادی^۲، حمیدرضا آراسته^۳، عبدالرحیم نوه ابراهیم^۴، شهریار اسلامی تبار^۵

چکیده

زمینه و هدف: به منظور اطمینان از اثر بخشی خدمات سلامت، ضروری است ارزشیابی و نظارت حوزه های مختلف نظام سلامت را مورد توجه قرار داد. امروزه روش ها و رشته های مختلفی در این حوزه وجود دارند که تربیت چنین متخصصانی را برعهده دارند. لذا این پژوهش با هدف بررسی وضعیت رشته نظارت بر سلامت در مقطع کارشناسی ارشد در ۱۵ دانشگاه برتر جهان، انجام شد.

روش بررسی: این پژوهش، یک مطالعه تطبیقی است که در سال ۱۴۰۱ انجام شد. در این مطالعه، نمونه گیری به صورت هدفمند و براساس رتبه بندی تایمز دانشگاه های برتر در سال ۲۰۲۲ انجام شد. واحدهای مورد مقایسه در این مطالعه شامل ۱۵ دانشگاه برتری بودند که رشته نظارت بر سلامت یا مشابه آن را داشتند. یافته های به دست آمده از این مطالعه در قالب جدول تطبیقی مورد مقایسه قرار گرفتند.

یافته ها: یافته های مطالعه در دسته های؛ ارزش، رسالت و چشم انداز ایجاد رشته، اهداف رشته، شرایط پذیرش دانشجو، وظایف اصلی حرفه ای دانش آموختگان، توانمندی های لازم، مشخصات ساختار برنامه و رشته های مشابه مورد بررسی و مقایسه قرار گرفتند. نتایج نشان داد که دانشگاه های برتر در سه کشور آمریکا، انگلستان و دانمارک بیشترین تمرکز را برای ایجاد رشته نظارت بر سلامت داشته اند.

نتیجه گیری: براساس نتایج پژوهش، رشته نظارت بر سلامت به صورت آکادمیک و تخصصی در دانشگاه های ایران آموزش داده نمی شود و براساس ارزش ها، رسالت، چشم انداز و اهداف کلی این رشته پیشنهاد می گردد با الگو برداری از دانشگاه های موفق در دنیا و براساس نیاز کشور ایران مقدمات ایجاد رشته نظارت بر سلامت در وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی فراهم شود.

کلمات کلیدی: نظارت بر سلامت، نظام سلامت، ارزشیابی و نظارت، کارشناسی ارشد، رشته دانشگاهی

* نویسنده مسؤل. دانشجوی دکتری مدیریت آموزش عالی، دانشکده مدیریت، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران l.vafaiezhad@yahoo.com

۲. استاد، گروه مدیریت آموزشی، دانشکده مدیریت، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران

۳. استاد، گروه مدیریت آموزش عالی، دانشکده مدیریت، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران

۴. استاد، گروه مدیریت آموزش عالی، دانشکده مدیریت، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران

۵. استاد، گروه حقوق سلامت، دانشکده مدیریت، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران

مقدمه

پیشرفت‌های روزافزون دانش مدیریت و علم پزشکی، وجود نظارت و ارزیابی در نظام سلامت را اجتناب ناپذیر نموده است. هر سازمان جهت آگاهی از میزان مقبولیت و کیفیت فعالیت‌های خود به ویژه در محیط‌های پیچیده و پویا نیاز مبرم به نظام ارزیابی دارد. فقدان نظام کسب بازخورد (ارزیابی) امکان انجام اصلاحات لازم برای رشد توسعه و بهبود فعالیت‌های سازمان را غیر ممکن می‌نماید که سرانجام منجر به ناکارآمدی و در نهایت مرگ نظام موجود می‌شود (۱، ۲).

از طرفی یکی از مهمترین وظایف مدیریت، امر نظارت است. در این میان نظارت بر سیستم‌های درمانی با توجه به مشتری ارزشمندی که مهمترین موجودی و دارایی خود، یعنی جان خود را در اختیار سیستم درمانی قرار داده است اهمیت دو چندانی پیدا می‌کند (۳-۵). به همین جهت وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی با توجه به رسالت خود که ارتقاء سطح سلامت جامعه را عهده دار می‌باشد، از طریق دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور، اقدام به نظارت بر مراکز بهداشتی درمانی می‌نماید (۶).

عمده فعالیت اداره نظارت و بازرسی کمک به پیشبرد اهداف نظام سلامت و جلوگیری از هرگونه سوء استفاده از نظام سلامت کشور می‌باشد. در کشور ایران و در اکثر شهرها به دلایل عدیده، عدم نظارت مناسب بر مراکز ارائه دهنده خدمات درمانی می‌تواند وقایع ناگواری را به دنبال داشته باشد (۷). تعداد بسیار زیاد بیمارستان‌ها، مراکز درمانی، مطب‌ها و مؤسسات پزشکی و افزایش سطح دانش و آگاهی عمومی مردم و از طرفی تعدد انواع خدمات مجاز و گاهی غیر مجاز همگی مؤید این موضوع می‌باشد که نظارت با اعمال مدیریتی قوی و برنامه‌ریزی دقیق و بکارگیری نیروهای معتمد و متعهد ضرورتی اجتناب ناپذیر است (۸، ۹).

لازم است ناظرین از تغییرات و پیشرفت‌های علمی و فنی در زمینه‌های مختلف اجرایی یک فرایند اطلاع کامل داشته باشند و

ضرورت ایجاد شرایط برای انجام آموزش‌های دقیق و کاربردی و مشارکت آنها در زمینه‌های پژوهشی ضروری است (۳، ۷). عملکرد خوب نظارتی مبتنی بر افراد آموزش دیده‌ای است که نقش حرفه‌ای خود را درک کرده و در محیط کار خود از استانداردها و فرآیندها پیروی می‌کنند، یک متخصص امور نظارتی دارای تنوع نقش بوده و آموزش متمرکز متخصصین نظارتی و داشتن هوش نظارتی حائز اهمیت است. عملکرد خوب نظارتی پیش شرط دستیابی به تعادل مطلوب بین الزامات نظارتی، مشخصات هدف پیش‌بینی شده و زمان عرضه به بازار است. نظارت حرفه‌ای است که به در خواست حاکمیت برای حفظ سلامت عمومی و با کنترل ایمنی و کیفیت تولیدات از جمله در حوزه‌های دارویی، تجهیزات پزشکی، داروهای شیمیایی، داروهای دامپزشکی، سموم دفع آفات و داروهای مکمل انجام می‌گردد (۱۰).

آشنایی با نظارت و ارزیابی این حوزه از اهمیت به سزایی برخوردار است و مراکز تولیدکننده و عرضه کننده محصولات سلامت محور و خدمات مراقبت سلامت محور و همچنین متخصصین نظارت بر امور سلامت قادر خواهند بود با تبعیت از کلیه مقررات حاکم بر صنعت خود از مسؤلیت قانونی و روبرو شدن با مسائل و مشکلات قانونی دوری جویند (۹، ۱۱، ۱۲).

نیاز به نظارت بر حسن اجرای قوانین و مقررات و تبعیت از استانداردهای کیفی و ایمنی مرتبط با امور رگولاتوری موضوع جدیدی نیست، اما انتظار می‌رود که در آینده با رشد روزافزون استفاده از فناوری اطلاعات در سیستم‌های سلامت، نیاز به متخصصین این رشته روز به روز بیشتر شود و حوزه کنترل قانونی و سیاستگذاری خدمات سلامت نیز از اهمیت بیشتری برخوردار شود.

در حال حاضر، به دلیل عدم آموزش و آگاهی بسیاری از تولیدکنندگان و واردکنندگان فرآورده‌های مزبور و مراکز تامین کننده و ارائه‌دهنده خدمات مراقبت سلامت نسبت به قوانین و مقررات حاکم بر داده‌های سلامت، مسؤلیت حرفه‌ای و حقوق

بودند که این رشته را داشتند. واحدهای مورد مقایسه در این مطالعه شامل دانشگاه‌های برتری بودند که رشته نظارت بر سلامت یا مشابه آن را داشتند. لذا در ابتدا براساس رتبه بندی تایمز و جستجو در سایت مربوطه، دانشگاه‌های برتر در سال ۲۰۲۲ شناسایی شدند. در رتبه بندی تایمز دانشگاه‌ها براساس ملاک و معیارهای مشخص از جمله؛ تدریس و یادگیری، تحقیق و پژوهش، استنادها، چشم انداز بین‌المللی و درآمد صنعتی مورد سنجش قرار می‌گیرند. سپس براساس رتبه بندی حاصل شده دانشگاه‌هایی که رشته نظارت بر سلامت را داشتند به ترتیب رتبه بندی ۱۵ دانشگاه انتخاب و مورد مقایسه قرار گرفتند.

در این مطالعه، مرور برخی تجارب دانشگاه‌های برتر در زمینه رشته نظارت بر سلامت انجام گرفت. دانشگاه‌های منتخب شامل دانشگاه‌های زیر بودند:

Massachusetts College of Pharmacy & Health Science, Northwestern University, University of Georgia, Johns Hopkins University, San Diego State University, University of Maryland, George Washington University, University of Pennsylvania, Yale University, Georgetown University, Florida State University, Stetson University, Drexel University, University of Copenhagen, Canfield University.

جهت دسترسی به مقالات مرتبط، پایگاه‌های اطلاعاتی انگلیسی زبان ProQuest, Cochrane, Web of Science, Emerald, Google Scholar, Scopus, Embase و سایر پایگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی مربوطه و همچنین سایت دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی بدون محدودیت زمانی برای پیدا کردن مطالب مرتبط جست و جو شدند. همچنین جهت دسترسی سریع تر به مطالعات و گزارشات از کلید واژه‌هایی چون؛ نظارت بر سلامت، ارزیابی سلامت، قانون گذاری در حوزه سلامت، ارزیابی نظام سلامت و سایر کلید واژه‌های مرتبط بهره گرفته شد.

بیماران، ضرر و زیان‌های متعددی متوجه بیماران و عموم مردم جامعه شده است. لذا، تربیت دانش آموختگانی در رشته‌ای مربوط به این حوزه بسیار حائز اهمیت می‌باشد. لذا یکی از ارکان ضروری و اجتناب ناپذیر برای توسعه و بهبود کیفیت خدمات سلامت و اثربخشی نظام ارزیابی، آموزش نظارت بر سلامت در دانشگاه‌ها به عنوان یک رشته تحصیلی می‌باشد. ایجاد رشته تحصیلی نظارت بر سلامت می‌تواند به عنوان یک ابزار حرفه‌ای و معتبر برای ارتقاء کیفی نهادها و ارگان‌های تابعه وزارت بهداشت مورد استفاده قرار گیرند. از سوی دیگر در شرایط کنونی رشد سریع فناوری، تغییرات اجتماعی، اقتصادی، ساختاری و دانش موجب تغییر و تحول در برنامه‌های آموزشی نظام‌های بهداشت می‌گردد و حصول اطمینان از وجود اهداف، خط مشی‌ها، برنامه‌ها و عملکردهای اجرایی برنامه‌های بهداشتی و درمانی ضروری است. در نتیجه لازم است که رشته‌ای تحت عنوان نظارت بر سلامت ایجاد شود و با توجه به این بازخوردها هدف‌هایی را برای حرکت به سوی تغییرات اساسی در بخش نظارت و ارزشیابی ترسیم کند از این رو، هدف از این پژوهش، مطالعه تطبیقی وضعیت رشته نظارت بر سلامت در مقطع کارشناسی ارشد در جهان است.

روش پژوهش

پژوهش حاضر به صورت مطالعه توصیفی - تطبیقی بود که در سال ۱۴۰۱ انجام گرفت. جامعه و نمونه پژوهش در این مطالعه شامل اسناد و مدارک کتابخانه‌ای و گزارش‌های پژوهشی و جستجو در سایت دانشگاه‌های مختلفی که دارای رشته نظارت بر سلامت و یا رشته مشابه دیگر بودند، بوده است. الگوی مورد استفاده در این زمینه الگوی برداری است که چهار مرحله توصیف، تفسیر، همجواری و مقایسه را در مطالعات تطبیقی مشخص می‌کند.

کشورهای منتخب کشورهای؛ آمریکا، انگلستان و دانمارک

همچنین ابزار گردآوری داده‌ها، شامل فرم جمع آوری اطلاعات محقق ساخته بود که فرم مذکور در دو بخش تنظیم و تدوین گردید. در بخش اول به متغیرهایی چون؛ دانشگاه، کشور، مقطع، نام رشته و نوع آموزش پرداخته شد. همچنین در بخش دوم فرم محقق ساخته متغیرهای؛ تاریخچه رشته، ارزش، رسالت و چشم انداز ایجاد رشته، اهداف رشته، شرایط پذیرش دانشجوی، وظایف اصلی حرفه‌ای دانش آموختگان، توانمندی‌های لازم، مشخصات ساختار برنامه و رشته‌های مشابه مورد بررسی و مقایسه قرار گرفتند. در نهایت جهت تجربه و تحلیل داده‌ها، مرور جامع مقالات، گزارش‌ها و اسناد مربوطه انجام شد و جمع بندی و نتیجه‌گیری نهایی صورت گرفت.

یافته‌ها

در بررسی و جستجوهای انجام شده مشخص گردید که دانشگاه‌های مختلف و معتبر در سراسر جهان از چند دهه گذشته نسبت به برگزاری رشته‌های مرتبط با عناوین زیر اقدام کرده اند که به شرح ذیل می‌باشد (۱۳-۱۷)؛

- علم رگولاتوری (Science Regulatory)
- امور رگولاتوری (Affairs Regulatory)
- انطباق با قوانین و مقررات رگولاتوری (Regulatory Compliance)
- تضمین کیفیت (Assurance Quality)

در یافته‌های اشاره شده نشان داد که رشته نظارت بر سلامت در برخی از متون تحت عنوان رگولاتوری امور سلامت در این دوره‌ها اشاره شده‌اند. اطلاعات مرتبط در جدول شماره (۱) ارائه شده است.

مروری بر تاریخچه رشته نظارت بر سلامت براساس یافته‌های تطبیقی

ضوابط حرفه‌ای، قانونی و اخلاقی حاکم بر کیفیت و ایمنی

کالاها و محصولات حوزه سلامت در کنار پیشرفت روزافزون و فناوری‌های جدید به کار گرفته شده در این حوزه، همگی موجب شده تا متخصصان و سازمان‌های تامین کننده خدمات مراقبت سلامت و مراکز ارائه دهنده محصولات سلامت محور با مسائل و چالش‌های قانونی بیشتر و پیچیده‌تری به خصوص در رابطه با مسائلی نظیر مسؤلیت حرفه‌ای متخصصان رگولاتوری، تضمین کیفیت ایمنی و کارآیی، صدور مجوز ورود ثبت محصولات، استانداردهای تحقیق و پژوهش کلینیکی و بازاریابی در این خصوص و بسیاری دیگر از مسائل نوظهور در حرفه پزشکی، جامعه درمانی، صنعت دارویی، مواد غذایی، محصولات آرایشی و غیره مواجه شوند. طبعاً عملکرد بی دغدغه آن‌ها منوط به تبعیت کامل و دقیق از تمامی الزامات و ضوابط اخلاقی و حرفه‌ای حاکم بر موضوعات کیفیت و ایمنی این صنایع است (۱۴، ۱۶، ۱۷).

حوزه نظارت بر امور سلامت یک حوزه تخصصی است که از چند دهه گذشته در سراسر جهان اهمیت پیدا کرده و با توجه به اهمیت مسائل قانونی فوق الذکر در حیطه سلامت، دوره‌های تحصیلی مربوط به آن نیز در دانشگاه‌های مختلف و معتبر جهان برگزار می‌شود. این دوره‌های تحصیلی با عناوین مختلفی نظیر علم رگولاتوری (Science Regulatory)، امور رگولاتوری (Affairs Regulatory)، پیروی از قوانین و مقررات رگولاتوری (Regulatory Compliance)، تضمین کیفیت (Assurance Quality) و موارد مشابه و تلفیقی می‌باشد (۱۴، ۱۶، ۱۷). از این عناصر که هدف آن‌ها تربیت دانش آموختگانی آگاه از قوانین، مقررات و به ویژه استانداردهای کیفی و کنترل ایمنی حاکم بر جنبه‌ها و زمینه‌های مختلف مرتبط با صنایع مربوطه و همچنین سیاست‌های کنترلی می‌باشد، تا به سازمان متبوع خود در تبعیت از الزامات قانونی و ارتقای کیفیت و همچنین سیاست‌گذاری برای ارائه هر چه بهتر خدمات کمک کنند.

جدول ۱. لیست دانشگاه‌های برگزار کننده انواع رشته‌های مرتبط با عنوان رگولاتوری در مقاطع کارشناسی ارشد

کشور	دانشگاه	مقطع	رشته	نحوه آموزش
آمریکا	Massachusetts College of Pharmacy & Health Science	کارشناسی ارشد	Regulatory Affairs and Health Policy(۶)	حضوری
	Northwestern University		Quality Assurance and Regulatory Science(19)	حضوری/ غیر حضوری
	Northwestern University		Regulatory Affairs for Drugs, Biologics, and Medical Devices(20)	حضوری/ غیر حضوری
	Northwestern University		Regulatory and Clinical Research(21)	حضوری
	Northwestern University		Regulatory compliance(22)	حضوری
	Northwestern University		Regulatory affairs of food and food industries(23)	حضوری
	University of Georgia		Regulatory Affairs(24)	غیر حضوری
	Johns Hopkins University		Regulatory Science(25)	حضوری/ غیر حضوری
	University of Southern California		Regulatory Science(26)	حضوری
	San Diego State University		Regulatory Science(26)	غیر حضوری
	University of Maryland		Regulatory Science(26)	غیر حضوری
	University of St. Thomas, Minnesota		Regulatory Science(26)	حضوری
	Temple University		Regulatory Affairs and Quality Assurance (RAQA)(27)	غیر حضوری
	George Washington University		Regulatory Affairs(28)	غیر حضوری
	University of Pennsylvania		Regulatory Science(29)	غیر حضوری
	Yale University		Regulatory Affairs Track(30)	حضوری
	Georgetown University		Regulatory Affairs(31)	حضوری
	Florida State University		Health Care Regulation Concentration(32)	حضوری
	Stetson University		Health Care Compliance (33) Concentration	حضوری
	Drexel University		Health Care Compliance (34)	حضوری
دانمارک	University of Copenhagen	کارشناسی ارشد	Pharmaceutical Regulatory Affairs(35)	حضوری
انگلستان	Cranfield University	کارشناسی ارشد	Medical Technology Regulatory Affairs(7)	حضوری

ارزش، رسالت و چشم انداز ایجاد رشته

- افزایش و ارتقاء اثربخشی و کارایی خدمات سلامت و نظارت بر حسن اجرای خدمات مربوطه
- مدیریت بهتر شرکت‌های تولید کننده و عرضه کننده مواد و خدمات سلامت به منظور رعایت بهتر و سالم تر در بازار
- بهبود سلامت جامعه از طریق اعمال قوانین و مقررات کنترلی حاکم بر بازاریابی و فروش محصولات سلامت محور
- ارزیابی و تصمیم‌گیری مبتنی بر شواهد در امور مراقبت سلامت

ارزش: اشتغال دانش آموختگان این رشته در سازمان‌ها و مراکز مختلفی که به امر تولید و عرضه کالاهای خدمات سلامت در سطح کشور اقدام می‌کنند، به جهت داشتن اطلاعاتی جامع در زمینه قوانین و مقررات جاری در خصوص کیفیت ایمنی و کارایی از طریق موارد زیر بر حفظ و ارتقای سلامت جامعه تأثیر به‌سزایی خواهد داشت(۹، ۱۵، ۱۷، ۲۱، ۳۰، ۳۳، ۳۵، ۳۶).

- افزایش حقوق بیماران و دریافت کنندگان خدمات سلامت از طریق نظارت بر حسن اجرای قوانین مقررات و استانداردهای کیفی ایمنی و کارآیی

رسالت رشته^۱: نظارت بر حسن اجرای استانداردها، قوانین و مقررات خدمات سلامت به منظور ارائه خدمت سلامت ایمن، اثربخش و کارا در نظام سلامت ایران به منظور کاهش آسیب و مخاطرات جانی، مالی و اخلاقی دریافت کنندگان خدمات سلامت (۹، ۱۵، ۱۷، ۲۱، ۳۰، ۳۳، ۳۵، ۳۶).

چشم انداز رشته^۲: گستره پیش روی این رشته در ۱۰ سال آینده شامل موارد ذیل است (۹، ۱۵، ۱۷، ۲۱، ۳۰، ۳۳، ۳۵، ۳۶):

- فراهم آوری نیروهی متخصص و ماهر در حوزه کنترل، نظارت و ارزیابی خدمات سلامت محور
- افزایش اهرام های نظارتی و کنترلی در تولید و عرضه محصولات و خدمات سلامت محور
- به حداقل رساندن خطرات ناشی از عرضه محصولات و خدمات کم کیفیت حوزه سلامت
- افزایش حس اعتماد و امنیت در ارائه و دریافت خدمات سلامت

اهداف کلی^۲

هدف کلی، تدوین و اجرای برنامه کارشناسی ارشد ناپیوسته رشته «نظارت بر امور سلامت»، تربیت دانش آموختگانی است که با ضوابط قانونی و اخلاقی، مقررات و استانداردهای کنترل کیفی و ایمنی محصولات حوزه سلامت و سیاستها و استراتژیهای علمی و عملی تنظیم بازار و

1. Mission
2. View
3. Main aims

بودجه و کنترل متخصصان و مراقبت سلامت و مراکز مربوطه به خوبی آشنا باشند، تا ضمن اعمال این سیاستها بتوانند قوانین و استانداردهای مربوط به سازمانها و شرکتهایی که در آن مشغول به کار می شوند، را با تکیه بر دانش و مهارت های فراگرفته شده به درستی تضمین و تأمین کنند. این افراد متناسب با مقطع رشته خود می توانند در حوزه های مختلف بازرسی، کنترل های کیفی به منظور ارتقای ایمنی و کارآیی مدیریتی مشاوره ای و آموزشی مفید و موثر باشند (۲، ۴، ۱۳، ۲۶، ۳۵، ۳۷).

بطور کلی اهداف اصلی این رشته عبارتند از (۲، ۴، ۱۳، ۲۶، ۳۵، ۳۷):

- تربیت نیروی انسانی متخصص و مجرب جهت کسب و اعمال مهارت های نظارتی، ممیزی، کنترل و مدیریت کیفی، رعایت کلیه اصول و ضوابط قانونی به ویژه استانداردهای کیفی در ارائه خدمات سلامت و عرضه قانونی محصولات حوزه سلامت در کشور
- تربیت نیروی انسانی متخصص و مجرب به منظور رفع نیازهای آموزشی و پژوهشی مراکز مختلف در حوزه رگولاتوری و کنترل کیفی
- ایجاد توانایی مشاوره در زمینه ارائه امور رگولاتوری شامل شرایط ثبت و کنترل های قبل و بعد از ورود به بازار محصولات حوزه سلامت و همچنین تعدیل و تنظیم بازار و بودجه بخشهای مختلف بهداشت و درمان
- تربیت نیروی کار آزموده و آگاه در امور بازرسی و نظارت و به ویژه افرادی که بتوانند چک لیست های بازرسی را تنظیم نموده و آنها را به درستی بکار بندند
- تربیت نیروی کار آزموده و آگاه به منظور تدوین و اصلاح مقررات از جمله استانداردهای کیفی و انطباق از مقررات و استانداردهای مربوطه

شامل (دستورالعمل‌ها و اصول راهنما) تامین نمایند. پژوهش: پژوهش در زمینه رگولاتوری محصولات و خدمات سلامت محور به منظور ارتقای کیفیت، ایمنی و کارایی و مدیریت و نظارت بهتر بر منابع و بازار.

اجرائی و خدماتی: مسئولیت‌های اجرایی و نظارتی به منظور سرپرستی و نظارت بر امور رگولاتوری در مراکز تولید کننده محصولات سلامت محور و نهادهای دولتی خدمات مراقبت سلامت عمومی.

مشاوره‌ای: ارائه مشاوره حقوقی به تولیدکنندگان و عرضه کنندگان مزبور به منظور اطمینان از قوانین مقررات و استانداردهای کیفی و همچنین سیاست‌های کنترل بازار و به ویژه اقتصاد سلامت نظیر کنترل قیمت، تنظیم و تعدیل بیمه و بودجه.

توانمندی‌های اصلی و اختصاصی دانش آموختگان

- آشنایی با قوانین و مقررات ملی و بین‌المللی در زمینه تولید، ثبت، واردات و صادرات کالاها و محصولات سلامت محور با تأکید بر کیفیت، ایمنی و کارایی
- آشنایی کلی با روش‌های مرتبط با تضمین و مدیریت کیفیت شامل روش‌های تولید بهینه و مدیریت ریسک به منظور ارتقای کیفیت و کنترل ریسک و خطرات ایمنی محصولات در حوزه سلامت
- طراحی چک لیست‌های مربوط به برنامه‌های بازرسی و نظارت و تبعیت از قوانین و مقررات در این خصوص
- اجرای درست روش‌های بازرسی برای اطمینان از رعایت قوانین، مقررات و استانداردهای کیفی و ایمنی از سوی تولید کنندگان و ارائه دهندگان محصولات حوزه سلامت
- آگاهی از قوانین و مقررات و استانداردهای فنی موجود و شایستگی ارائه استانداردهای نوین
- توانایی راه اندازی پرونده تخلفات احتمالی

- تربیت نیروی فعال در بخش بازرسی و مبارزه با فساد تقلب و قاچاق محصولات مهم و حیاتی سلامت محور
- تربیت نیروی فعال در بخش‌های مدیریتی که با شناخت فعالیت مثبت قانونی در بازار بتواند سازمان را به نحوی رهبری و مدیریت کند که از یک طراحی استراتژیک مطلوب برخوردار باشد.
- تربیت نیروی مجرب در ارائه پیشنهادات در کمک به تصمیمات مهم مدیریتی در عرصه مراقبت سلامت.

شرایط و نحوه پذیرش دانشجو

براساس تجربه دانشگاه‌های بررسی شده، داشتن دانشنامه در یکی از رشته‌های دکترای حرفه‌ای پزشکی، دندانپزشکی، داروسازی، دکتری حرفه‌ای دامپزشکی یا کارشناسی، داروسازی، مدیریت خدمات بهداشتی درمانی، سیاستگذاری سلامت، اقتصاد سلامت، ارزیابی فناوری سلامت و سایر رشته‌های پیراپزشکی و پاراکلینیکی کفایت می‌کند (۲، ۴، ۱۳، ۲۶، ۳۵، ۳۷).

وظایف اصلی حرفه‌ای دانش آموختگان

وظایف حرفه‌ای دانش آموختگان مقطع دوره کارشناسی ارشد ناپیوسته رشته نظارت در امور سلامت را می‌توان بطور خلاصه به صورت ذیل بیان نمود (۹، ۱۵، ۱۷، ۲۱، ۳۰، ۳۳، ۳۵، ۳۶):

آموزشی: فعالیت‌های آموزشی عمدتاً شامل همکاری در اجرای برنامه‌های آموزشی خواهد بود. دانش‌آموختگان این رشته با توجه به آموزش‌هایی که دیده‌اند قادر خواهند بود نیاز آموزشی سازمان‌ها، صنایع داروسازی، دانشگاه‌ها، مؤسسات علمی، صنعتی و تولیدی را به ویژه با برگزاری کلاس‌های آموزشی در رابطه با قوانین مقررات و استانداردهای کیفی

- آشنایی و تسلط بر استفاده از روش‌های نرم افزاری و سامانه‌ای (۹، ۱۵، ۱۷، ۲۱، ۳۰، ۳۳، ۳۵، ۳۶).

مشخصات ساختار برنامه

استراتژی آموزش تلفیقی از راهبردهای مدرس محور و دانشجو - محور بوده و بر روش‌های فعال آموزش و تئوری متمرکز است (۲، ۴، ۱۳، ۲۶، ۳۵، ۳۷).

این برنامه به شیوه نیمه حضوری و با استفاده از روش‌های مختلف تدریس با تأکید بر مشارکت فعال دانشجویان ارائه می‌شود. کلاس‌های حضوری در هر ترم، در دو بلوک اول و آخر ترم هر کدام به مدت حداکثر ۴ روز منطبق با برنامه درسی رشته مشخص شده، ارائه خواهند شد. آزمون دروس نیز به شیوه حضوری برگزار می‌شود.

واحدهای درسی ارائه شده توسط گروه در هر ترم بطور متوسط بین ۱۲ تا ۱۴ واحد است. دانشجویان مجازی موظفند در هر ترم تحصیلی حداقل ۶ واحد درسی را با نظر و موافقت گروه آموزشی (با اولویت دروس پیش نیاز) از بین دروس ارائه شده اخذ نمایند. همچنین سقف مدت مجاز تحصیل در این رشته ۵ سال پیش‌بینی شده است. سال تحصیلی در کشورها و دانشگاه‌های بررسی شده از اوایل زمستان پاییز آغاز می‌گردد که علت آن می‌تواند تفاوت‌های موقعیت جغرافیایی کشورها باشد.

بحث

مطالعه حاضر با هدف بررسی وضعیت رشته نظارت بر سلامت در مقطع کارشناسی ارشد در جهان انجام گردید. همانطور که بیان شد، نظام سلامت از مهمترین دغدغه‌های حاکمیتی در یک کشور به شمار رفته و مستقیماً با زندگی و سلامت مردم در ارتباط است. کشورها باید سیستم‌های بهداشتی را با توجه به نیازها و منابع خود طراحی و توسعه

دهند، گرچه عناصر مشترک در تقریباً تمام سیستم‌های بهداشتی، مراقبت اولیه بهداشتی و اقدامات بهداشت عمومی هستند. (وایت، ۲۰۱۵). با این حال، ارزیابی و نظارت بر خدمات و مراقبت‌های بهداشتی و درمانی اغلب به عنوان یک بحث تکاملی و موثر توصیف و شناخته شده است. هرگونه فساد یا ناکارآمدی در این حوزه می‌تواند امنیت و جان افراد بسیاری را به خطر بیندازد. به همین دلیل، تحقق شفافیت و نظارت در نظام سلامت به عنوان عامل کارآمدی و پیشگیری از فساد، از اهمیت بسیار بالایی برخوردار است. بدون تردید باید اذعان داشت که امروزه نظارت و ارزیابی به علت ماهیت و عملکرد خاص خود یکی از گسترده ترین و جنجال برانگیزترین موضوعات مدیریتی و حاکمیتی می‌باشد.

نتایج مطالعه نشان داد که دانشگاه‌های مختلف و معتبر در سراسر جهان از چند دهه گذشته نسبت به برگزاری رشته‌های مرتبط با نظارت بر سلامت با عناوین مختلفی از جمله رگولاتوری و تضمین کیفیت در نظام سلامت اقدام نموده اند (۱۳-۱۷). همچنین در ایران مشاهده گردید که این رشته به صورت تخصصی در کل نظام سلامت مطرح نبوده و بیشتر در حوزه تخصصی دارویی و حقوق پزشکی به تربیت دانش‌آموخته‌گان پرداخته شده است. (۱۸، ۳۶، ۳۸).

همچنین نتایج نشان داد که ایجاد یک رشته یا دوره‌ای که بتواند قوانین و سیاست‌های نظام سلامت را مورد بررسی و ارزیابی قرار دهد، بیش از پیش ضروری و جزء انکار ناپذیر بخش سلامت می‌باشد. همچنین یافته‌های این مطالعه در خصوص اهداف و رسالت ایجاد رشته نظارت بر سلامت در دانشگاه‌های منتخب نشان داد که، تدوین و اجرای یک دوره یا رشته‌ای تحت عنوان نظارت بر امور سلامت، منجر به تربیت دانش‌آموختگانی خواهد شد که با ضوابط قانونی و اخلاقی، مقررات و استانداردهای کنترل کیفی و ایمنی محصولات حوزه سلامت و سیاست‌ها و استراتژی‌های مربوطه آشنا خواهند بود

تبعیت از استانداردهای کیفی مرتبط با امور نظارت و ارزیابی توسط ارائه دهندگان و خریداران خدمات حوزه سلامت موضوع جدیدی نیست و انتظار می‌رود که در آینده با رشد روز افزون استفاده از فناوری اطلاعات در سیستم‌های سلامت، نیاز به ایجاد چنین رشته‌ایی و ترتیب متخصصین این رشته روز به روز بیشتر شود و حوزه کنترل قانونی و سیاستگذاری خدمات سلامت نیز از اهمیت بیشتری برخوردار شود.

یافته‌های پژوهش حاکی از این بود که نظام سلامت به علت جنس ارائه خدمت و افراد مراجعه کننده برای دریافت خدمات سلامت متمایز از هر نوع بازار دیگری می‌باشد، لازم و ضروری خواهد بود جهت حسن اجرای ارائه خدمات و نظارت و ارزیابی خدمات ارائه شده به منظور افزایش کیفیت، ایمنی، کارایی و اثربخشی افراد با دانش آکادمیک در دانشگاه‌ها تربیت و آموزش داده شوند تا بهره‌وری لازم حاصل گردد. لازم به ذکر است براساس جستجوهای انجام شده در کشور ایران مشاهده گردید که رشته نظارت بر سلامت به صورت آکادمی و تخصصی در دانشگاه‌های ایران آموزش داده نمی‌شود که براساس ارزش‌ها، رسالت، چشم انداز و اهداف کلی این رشته پیشنهاد می‌گردد با الگوگیری از دانشگاه‌های موفق در دنیا و براساس نیاز کشور ایران مقدمات و زیرساخت‌های ایجاد رشته نظارت بر سلامت در نظام آموزشی نظام سلامت ایران و در وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی فراهم سازی گردد. از مهم‌ترین محدودیت‌های مطالعه می‌توان به پایین بودن مطالعات و مقالات مرتبط با موضوع پژوهش، عدم دسترسی کامل به برخی از سایت‌ها و عدم دسترسی به برخی از یافته‌های اصلی مطالعه اشاره داشت.

و در اجرای نظارت بر سلامت موفق عمل خواهند کرد (۱، ۸، ۱۳، ۱۴، ۱۶، ۱۷، ۲۸، ۳۴).

همچنین نتایج مطالعه حاکی از این بود که پذیرش دانشجویان در این رشته در مقطع کارشناسی ارشد صورت گرفته است و کسانی مجاز به انتخاب این رشته بوهاند که علم پایه‌ای از نظام سلامت و قوانین و مقررات داشته‌اند. همچنین نتایج نشان داد که نحوه آموزش اکثریت دانشجویان و دانش‌آموخته‌گان ورودی این رشته به صورت حضوری بوده است (۱۴، ۱۵، ۱۷).

از طرفی یافته‌های مطالعه نشان داد که وظایف حرفه‌ای دانش‌آموختگان بیشتر حول چهار معیار اصلی آموزشی، پژوهشی، اجرایی و مشاوره‌ایی تقسیم بندی و تدوین شده است و دانش‌آموخته‌گان را در حوزه‌های مذکور مورد تربیت و آموزش قرار می‌دهد. همچنین لازم به ذکر است طراحی و تدوین چنین رشته‌ای مثل هر رشته دیگری نیازمند یک سری درس‌های تئوری و عملی می‌باشد تا دانش‌آموخته دید وسیع‌تر و جامع‌تری نسبت به حوزه دانش خود پیدا کند، که در بررسی ساختار برنامه درسی در دانشگاه‌های منتخب نیز به این اصل اشاره و تاکید شده است (۱، ۸، ۱۳، ۱۴، ۱۶، ۱۷، ۲۸، ۳۴).

نتیجه‌گیری

نتایج و یافته‌های مطالعه در خصوص رشته نظارت بر سلامت در دانشگاه‌های معتبر جهان حاکی از این بود که، نیاز و ضرورت به نظارت بر حسن اجرای قوانین و مقررات و

References

- Mosadeghrad AM, Rahimi-Tabar P. Health system governance in Iran: A comparative study. *Razi Journal of Medical Sciences*. 2019;26(9):10-28 [In Persian].
- Abdulkarem M, Samsudin K, Rokhani FZ, A Rasid MF. Wireless sensor network for structural health monitoring: A contemporary review of technologies, challenges, and future direction. *Structural Health Monitoring*. 2020;19(3):693-735.
- Akbari Haghighi F, Jafari Poyan E, Aghighi N. Barriers and Facilitators of Care/ Treatment Monitoring in Hamedan University of Medical Sciences. *Hospital*. 2014;13(3):43-50 [In Persian].
- Dong C-Z, Catbas FN. A review of computer vision-based structural health monitoring at local and global levels. *Structural Health Monitoring*. 2021;20(2):692-743.
- Valsalan P, Baomar TAB, Baabood AHO. IoT based health monitoring system. *Journal of critical reviews*. 2020;7(4):739-43.
- Ministry of Health, Treatment and Medical Education, Clause 16, Article 1 of the Organization Law Duties of the Ministry of Health, Treatment and Medical Education. 1988.
- Mosadeghrad AM. Essentials of healthcare organization and management, Tehran: Dibagran Tehran; 2015. [In Persian].
- Abbasabadi-Arab M, Mosadeghrad AM, Khankeh HR, Biglarian A. Development of hospital disaster risk management accreditation standards. *Tehran University Medical Journal*. 2021;79(7):533-45 [In Persian].
- Ludlow NC, de Grood J, Yang C, Murphy S, Berg S, Leischner R, et al. A multi-step approach to developing a health system evaluation framework for community-based health care. *BMC Health Services Research*. 2022;22(1):889.
- Goebel-Lauth S. Good regulatory practice and the role (s) of a regulatory affairs professional. *Medical Writing*. 2013;22(4):279-81.
- Lei J, Kusov Y, Hilgenfeld R. Nsp3 of coronaviruses: Structures and functions of a large multi-domain protein. *Antiviral research*. 2018;149:58-74.
- McMaster E, Reid T, Farquhar E, McMaster D, Buckley D, Green E. Responding to rural allied health workforce challenges in the public health system: Evaluation of the Allied Health Rural Generalist Pathway pilot in western New South Wales. *Australian Journal of Rural Health*. 2021;29(5):701-20.
- Khosravi MF, Mosadeghrad AM, Arab M. Health System Governance Evaluation: A Scoping Review. *Iranian Journal of Public Health*. 2023.
- Roberts AE, Davenport TA, Wong T, Moon H-W, Hickie IB, LaMonica HM. Evaluating the quality and safety of health-related apps and e-tools: Adapting the Mobile App Rating Scale and developing a quality assurance protocol. *Internet Interventions*. 2021;24:100379.
- O'Grady J. Quality Assurance & Regulatory Affairs for the Biosciences. 2019.
- Baldwin RA. Quality Assurance for Regulatory Science. *Fundamentals of Microanalytical Entomology*: CRC Press; 2020. p. 11-20.
- Soliman-Junior J, Tzortzopoulos P, Kagioglou M, editors. Automated Regulatory Compliance towards Quality Assurance in Healthcare Building Projects. *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science*; 2022: IOP Publishing.
- Ministry of Science RaT, Department of Humanities, 2017, Master's degree course in management, supervision and inspection; Available at: http://iranianpath.com/my_doc/iranianpath/Modiriyat-e-nezarat%2Cbazrasi.pdf.
- Reza RH. An overview of the responsibilities and duties of the organizations involved in Teaching the country's traffic safety and order culture. *Traffic Management Studies*. 2011;20(1):15-35 [In Persian].
- Azami-Aghdash S, Sadeghi-Bazarghani H, Rezapour R, Heydari M, Derakhshani N. Comparative study of stewardship of road traffic injuries prevention with a focus on the role of health system; three pioneer countries and three similar to Iran. *Bulletin of Emergency & Trauma*. 2019;7(3):212.
- Moh. Ministry of Health, Treatment and Medical

- Education, Non-Communicable Diseases Management Office, Accident Prevention Department; Guidelines for the National Safe Society Program. 2018.
22. WorldBank. available in; <https://data.worldbank.org/indicator/SH.STA.TRAF.P5>.
 23. Aliyari A, Vahdat S, Mahfoozpour S, Moshiri Tabrizi H. Investigating the Status of Management Based on Economic Evaluation Evidence in the Pharmaceutical Field of the Health System of Iran and Selected Countries: a Comparative Study. *Journal of healthcare management*. 2023;13(4):23-35.
 24. Kovner AR, Rundall TG. Evidence-based management reconsidered. *Frontiers of health services management*. 2006;22(3):3.
 25. Barends E, Rousseau DM, Briner RB. Evidence-based management: The basic principles. Centre for Evidence Based Management 2014 Available online: <https://www.cebma.org/wp-content/uploads/Evidence-Based-Practice-The-Basic-Principles.pdf> (accessed on 20 February 2020). 2014.
 26. Moh. Ministry of Health, Treatment and Medical Education, providing national services in traffic accidents, 2015, available in <https://safety-fa.tbzmed.ac.ir/Uploads/User/5488/files/NTA/asnadm/%DA%86%D8%A7%D8%B1%DA%86%D9%88%D8%A8%20%D9%85%D9%84%DB%8C%2%D8%A7%D8%B1%D8%A7%D8%A6%D9%87%20%D8%AE%D8%AF%D9%85%D8%AA%20%D8%AF%D8%B1%20%D8%AD%D9%88%D8%A7%D8%AF%D8%AB%20%D8%AA%D8%B1%D8%A7%D9%81%DB%8C%DA%A9%DB%8C%201395.pdf>.
 27. Racioppi F, Eriksson L, Tingvall C, Villaveces A. Preventing road traffic injury: a public health perspective for Europe: World Health Organization. Regional Office for Europe; 2004.
 28. Abbas KA. Traffic safety assessment and development of predictive models for accidents on rural roads in Egypt. *Accident Analysis & Prevention*. 2004;36(2):149-63.
 29. Lund J, Aarø LE. Accident prevention. Presentation of a model placing emphasis on human, structural and cultural factors. *Safety science*. 2004;42(4):271-324.
 30. Kondratiev V, Shikin V, Grishin V, Orlov S, Klyavin V, Yurasova E, et al. Intersectoral action to improve road safety in two regions of the Russian Federation. *Public health panorama*. 2015;1(02):192-7.
 31. Stone DH, Morris G. Injury prevention: A strategic priority for environmental health? *Public health*. 2010;124(10):559-64.
 32. Mock CN, Smith KR, Kobusingye O, Nugent R, Abdalla S, Ahuja RB, et al. Injury prevention and environmental health: key messages from Disease Control Priorities. 2018.
 33. Schelp L, Svanström L. The Swedish National Safety Promotion Program. *Injury Prevention*. 1996;2(3):237.
 34. Hayes H. Child accident prevention: a study of Australian resources 1980. 1981.
 35. Sepehri rad A, Saffarzadeh A, Saffarzadeh M. Intelligent Ways of Reducing Secondary Accidents on Roads. *Road*. 2021;29(107):161-74 [In Persian].
 36. Polyak K. Breast cancer: origins and evolution. *The Journal of clinical investigation*. 2007;117(11):3155-63.
 37. Hassine B, Chebil D, Noura S, Melki S, Salem B. Evidence-Based Medicine (EBM). *La Tunisie Medicale*. 2021;99(11):1036-44.
 38. MOS. Ministry of Science RaT, Special Working Group on Law, 2013, Master's Course in Medical Law; Available at: http://iranianpath.com/my_doc/iranianpath/branches/hoghoogh%20pezeshky.pdf.

The Status of the Field of Health Supervision in The Master's Degree: A comparative study

Leila Vafainejad^{1*}, Hassan Reza Zainabadi², Hamidreza Arasteh³, Abdol Rahim Novah Ebrahim⁴, Shahriar Eslami Tabar⁵

Abstract

Background and Objective: In order to ensure the effectiveness of health services, it is necessary to pay attention to the evaluation and monitoring of different areas of the health system. Today, there are various methods and disciplines in this field that train such specialists. Therefore, this research was conducted with the aim of investigating The Status of the Field of Health Supervision in The Master's Degree.

Methods and Materials: This research is a comparative study that was conducted in 1401. In this study, sampling was done in a targeted manner and based on the Times ranking of top universities in 2022, and the compared units in this study included 15 top universities that had health monitoring or similar. In this study, the findings were compared in the form of a comparative table.

Results: Study findings in categories; The value, mission and perspective of creating the field, goals of the field, conditions of student admission, main professional duties of the graduates, necessary abilities, characteristics of the program structure and similar fields were examined and compared. The results showed that the top universities in the three countries of America, England and Denmark have focused the most on establishing the field of health monitoring.

Conclusion: Based on the results of the research, the field of health monitoring is not taught in an academic and specialized way in Iranian universities, and based on the values, mission, vision and general goals of this field, it is suggested to follow the successful universities in the world and based on the needs of Iran, the preparations for establishing the field of health monitoring are suggested. Health should be provided in the Ministry of Health, Treatment and Medical Education.

Keywords: Health Monitoring, Health System, Evaluation and Monitoring, Master's Degree, Academic Field

1*. Corresponding author. PhD student in Higher Education Management, Faculty of Management, Kharazmi University, Tehran, Iran
l.vafaiezhad@yahoo.com

2. Professor, Department of Educational Management, Faculty of Management, Kharazmi University, Tehran, Iran

3. Professor of Higher Education Management, Department of Educational Management, Faculty of Management, Kharazmi University, Tehran, Iran

4. Professor of Higher Education Management, Department of Educational Management, Faculty of Management, Kharazmi University, Tehran, Iran

5. Assistant Professor, Department of Health Law, Smart University of Medical Sciences, Tehran, Iran